

Fotboll och huliganism i Skandinavien

Jonas Havelund, Lise Joern
& Kristian Rasmussen

REDAKTÖRER

idrottsforum.org

MALMÖ STUDIES IN SPORT SCIENCES

- VOL. 1 Johan R. Norberg *Idrottens väg till folkhemmet: Studier i statlig idrottspolitik 1913–1970* SISU IDROTTSBÖCKER 2004
- VOL. 2 Jyri Backman *Idrattsjuridisk rättsfallsamling med kommentarer och lästips* KFS 2006
- VOL. 3 Leif Yttergren *I och ur spår! En studie om konflikter och hjältar i svensk skidsport under 1900-talet* KFS 2006
- VOL. 4 Kutte Jönsson *Idrattsfilosofiska introduktioner: Nio kapitel om idrott och sport, moral och etik, kultur och kritik, kön och genus, politik och ideologi, kropp och teknologi* IDROTTSFORUM.ORG 2007
- VOL. 5 Susanna Hedenborg *Arbete på stallbacken: Nittonhundralets svenska galoppsport ur genus- och generationsperspektiv* IDROTTSFORUM.ORG 2008
- VOL. 6 Karin Book & Bo Carlsson (red) *Idrott och city-marketing* IDROTTSFORUM.ORG 2008
- VOL 7 Bo Carlsson *Idrottens rättskulturer: Rättssociologiska och idrottsvetenskapliga essäer och exkurser* IDROTTSFORUM.ORG 2009
- VOL. 8 Jonas Havelund, Lise Joern & Kristian Rasmussen (red) *Fotboll och huliganism i Skandinavien* IDROTTSFORUM.ORG 2010

Copyright © idrottsforum.org samt respektive författare, 2010

Första upplagan Maj 2010

Omslag Kjell E. Eriksson

SAS Liga den 12 april 2009: Brøndbyfans har tänt fyr på Casa Arena i Horsens.

Vakter försöker släcka elden. Foto © Lars Rønbø, Sportsagency

Tryck MediaTryck, Lund 2010

ISBN 978-91-85645-10-7

ISSN 1652-3180

idrottsforum.org

c/o Lärarutbildningen

Malmö högskola

SE-205 06 Malmö, Sweden

www.idrottsforum.org/iforpubl
bokforlaget@idrottsforum.org

Innehåll

- Indledning 7
Redaktörerna
- Svensk fotbollshuliganism 1900–1970 11
Torbjörn Andersson
- De sædvanlige mistænkte – en typologi over
fodboldpublikummet 35
Lise Joern
- Att dekonstruera begreppet huliganism 55
Tore Brännberg
- Den gylne middelvei? Om hvordan norsk fotball forener
ulike publikumsgruppers behov 73
Arve Hjelseth
- Hur viktig är fotbollen för fotbollshuliganismen? En
skandinavisk betraktelse 99
Anders Green
- Portræt af en hooligan 119
Kristian Rasmussen
- Fra bomberjakker til stone island 139
Tom Carstensen
- Om forfatterne 157

Indledning

Redaktørerne

Sportsrelaterede optøjer er ikke en ny foreteelse. I Delphi omkring 450 fvt. forbød man tilskuerne at medbringe alkohol på stadion, fordi det gentagne gange havde ført til uroligheder forårsaget af fulde stadiongæster.¹ I Pompeji år 59 evt. fandt en gladiatorkamp sted mellem et hold fra Pompeji og et hold fra nabobyen Nivevia. Da kampen begyndte, heppede tilskuerne på tribunen passioneret på deres favoritter. Rivaliseringen mellem tilskuerne udviklede sig til skænderier mellem parterne, og det hele endte i et stort slagsmål med brug af næver, sten og knive. De tilkaldte soldater kastede sig ind i mængden, hvilket udløste panik. De flygtende slog hysterisk ned på alt, hvad de kom i nærheden af. 20.000 tilskuere strømmede ud af stadion, mange blev trampet ned. Et par hundrede blev såret. Konsekvensen blev, at der ikke blev gennemført gladiatorkampe i Pompeji de følgende ti år.²

Eksemplerne er legio, og fodbold er som bekendt ikke gået fri. I 1964 døde der 44 mennesker i forbindelse med en kamp mellem Kayseri og Sivas i Tyrkiet, i 1968 døde der 74 mennesker i Argentina i forbindelse med en kamp mellem River Plate og Boca Juniors, og i 1982 døde der 69 mennesker i USSR i forbindelse med en kamp mellem Sparta Moskva og Haarleem – blot for at trække et par eksempler frem.³ Den 29. maj 1985 omkom 39 tilhængere på det faldefærdige Heysel Stadion i Belgien, da Juventus-fans i forsøget på at flygte fra nogle Liverpool-fans blev mast op mod en mur, der kollapsede under det enorme pres. Det hele skete inden den europæiske mesterskabsfinale mellem Liverpool FC og Juventus, som skulle spilles denne aften, overhovedet var fløjtet

1 Jf. Pilz (1989), s. 160ff.

2 Joern (2006), s. 92f

3 Dunning, Murphy & Waddington (2002), s. 5

i gang. 14 Liverpool-tilhængere blev efterfølgende idømt 3 års fængsel for uagtsomt manddrab. Men det var langt fra kun deres adfærd, der var skyld i tragedien. Heysel stadions dårlige stand gjorde det særdeles uegnet til at huse en sportsbegivenhed af de dimensioner. Myndighedernes håndtering af sikkerheden var fuldkommen inkompetent og modsat arrangørernes forventninger, var det alligevel lykkedes et enormt antal Juventus-fans at komme ind på pladserne lige ved siden af Liverpool-tilhængerne, der ellers var forbeholdt neutrale tilskuere – netop for at undgå skærmydsler mellem fansene. Det endte altså med, at engelske og italienske fans stod side om side, kun adskilt af et ganske tyndt hegn, som det ikke krævede den store anstrengelse at forcere.

Om end Heysel, så tragisk hændelsen end var, krævede færre ofre end mange andre stadionkatastrofer, blev den alligevel opfattet som kulminationen på den fodboldvold, der siden 1960'erne tilsyneladende var blevet især engelsk fodbolds tro følgesvend. Man omtalte fodboldvolden som den engelske syge, men også lande som Italien, Tyskland, Holland og Spanien var plaget af fodboldrelaterede uroligheder. Fodboldvolden er i større eller mindre grad dukket op i en lang række europæiske lande.

Men hvad er situationen i Norge, Sverige og Danmark? På mange måder ligner landene jo hinanden, hvad angår samfundsstruktur, lovgivning og kultur. Og zoomer vi ind på fodbold, var vi fælles om i 1970'erne og 1980'erne at blive introduceret til den engelske fodbold og dens fankultur i den ugentlige omgang Tipsextra/Tippekampen/Sportslørdag. Det til trods er udviklingen af fankultur og fodboldrelaterede optøjer foregået asymmetrisk. Sverige oplevede en tidlig organisering af supportere, hvoraf enkelte grupperinger havde voldelige tendenser. I Danmark så man først tilsvarende grupper i 1990'erne, og i Norge har man først de senere år oplevet tilsvarende. Fra begyndelsen af dette tiår er opblomstringen af casualkulturen, som for en del af deltagerne indbefatter vold og optøjer, dog foregået mere eller mindre parallelt i de tre lande.

Men fodboldsupportere agerer og udvikler sig ikke i tomrum uden med- og modspillere. De interagerer. Det være sig med klubberne, med rivaliserende supportere, med medierne og med myndighederne. Disse interaktioner spiller en central rolle i bidragene til denne antologi.

Med forskellene og lighederne in mente har de tre broderlande så meget til fælles på området, at vi med denne antologi vover at samle artikler med forskellige indfaldsvinkler. Forskning i fankultur og fod-

boldrelaterede optøjer lever, trods stor mediebevågenhed, en forholdsvis stille men gryende tilværelse i de nordiske lande. Derfor er sigtet med denne antologi at samle kompetencerne fra de nordiske lande i bestræbelserne på at nå til en større indsigt på området.

Torbjörn Andersson giver i antologiens første artikel, ”Svensk fotbollshuliganism 1900-1970”, et historisk blik på udviklingen af fodboldrelaterede lovovertrædelser. På baggrund af historiske kilder analyserer Andersson mediernes beskrivelser af og fodboldforbundets reaktioner på de relativt få hændelser. Som artiklen dokumenterer, var fodboldrelaterede problemer af en anden karakter, end tilfældet er i dag. Anderssons gennemgang understreger, at kulturen på lægterne, nu som tidligere, er under konstant forandring.

Lise Joern fremhæver i artiklen, ”De sædvanlige mistænkte – en typologi over fodboldpublikummet”, vigtigheden af et indgående kendskab til de forskellige typer supportere som et afgørende led i forhold til forebyggelse af fodboldoptøjer. En af Joerns pointer er, at fodboldpublikummet er en dynamisk størrelse og den risiko, som enkeltindivider eller grupper udgør, skal vurderes dynamisk. Det fordrer et indgående kodekendskab til fodboldsupportere, som bevæger sig ud over politiets tidligere gængse kategorisering af supportere. Joern tilbyder med sin typologi en nuanceret forståelse af fodboldpublikummet.

Tore Brännberg foretager i sin artikel, ”Att dekonstruera begreppet huliganism”, en katalogisering af forskellige former for hooliganisme med udgangspunkt i, hvad der forårsager dem. Inddelingen tjener det formål, at den åbner øjnene for nødvendigheden af at kunne skelne mellem forskellige former for optøjer. Pointen med Brännbergs inddeling, som på ingen måde har som ambition at være udtømmende, er, at de forskellige former for optøjer skal tackles og forebygges forskelligt. Viden om de bagvedliggende årsager kan på denne vis være med til at øge, hvad Brännberg kalder ”kulturkompetencerne”, hos de forskellige involverede parter. Det kræver, at man lærer af de forskellige situationer, der opstår, ligesom man også lærer af tilsvarende situationer, der ikke udarter sig.

Arve Hjelseth foretager i sin artikel, ” Den gygne middelvei? Om hvordan norsk fotball forener ulike publikumsgruppers behov”, en analyse af forholdet mellem klub og supportere i norsk fodbold. Hjelseth fremhæver den vanskelige balancegang, det er for klubberne og forbund at tilgodese ønsker fra forskellige interessenter. Det gør han primært ved

at analysere reaktioner på konkrete hændelser på den uofficielle supportergruppe for Rosenborg BK, Kjernens, debatforum. Hjelseth finder det vigtigt, at man medtænker disse interessekonstellationer for også i fremtiden at kunne bevare en situation, hvor hooliganisme forbliver et marginalt fænomen i norsk fodbold.

Anders Green sammenligner i artiklen, "Hur viktig är fotbollen för fotbollshooliganismen? En skandinavisk betraktelse", forholdene i Norge, Danmark og Sverige. På baggrund af en række interview med sikkerhedsansvarlige i klubber og ledende politifolk retter Green fokus mod, hvordan de respektive parter vurderer og håndterer fodboldrelaterede problemer. Ved at gennemgå de forskellige landes udvikling inden for området påpeges de forskelle, der er, ligesom Green tydeliggør behovet for yderligere studier af forskellene landene imellem.

Kristian Rasmussen beskriver i sin artikel, "Portræt af en hooligan", sit møde med en informant, som på flere måder tvang Rasmussen til at gøre op med sine fordomme og samtidig stille spørgsmålstegn ved den viden, som han havde erhvervet sig under forberedelsesfasen. I artiklen lader Rasmussen informanten komme til orde for afslutningsvist at analysere og reflektere over fænomenet.

I antologiens afsluttende artikel, essayet "Fra bomberjakker til Stone Island", giver journalist Tom Carstensen sin karakteristik af den danske casualscene. Carstensen fulgte i 2004 casualgruppen Southside United fra Brøndby på tæt hold og skrev på den baggrund en reportageserie. Hans arbejde har givet ham respekt og kontakter i miljøet både i Danmark og udlandet. I essayet giver han som udenforstående et indblik i det danske hooliganmiljø.

Litteratur

- Dunning, Eric, Patrick Murphy & Ivan Waddington (2002). "Towards a sociological understanding of football hooliganism as a World phenomenon". I: Dunning, Murphy, Waddington & Astrinakis: *Fighting Fans. Football Hooliganism as a World Phenomenon*. University College Dublin Press, Dublin.
- Joern, Lise (2006). *Homo Fanaticus – passionerede fodboldssupportere*. Slagelse, Bavnbanke.
- Pilz, Gunter A. (1989): "Fußballfans – Ein Soziales Problem?", in Michael Klein (Hrsg.): *Sport und soziale Probleme*. Reinbeck: Rowohlt, p. 139-171.

Om forfatterne

Torbjörn Andersson er lektor i Idrætsvidenskab ved Malmö Högskola, Sverige. Andersson har skrevet adskillige idræthistoriske bøger om fodbold og fankultur heriblandt *Kung Fotboll. Den svenska fotbollens kulturhistoria från 1800-talets slut till 1950*. Han er desuden medforfatter til bogen *Från gentleman till huligan? Svensk fotbollskultur förr och nu*.

Tore Brännberg er lektor ved Institutionen för socialt arbete, Göteborgs Universitet, Sverige. Han har skrevet og redigeret flere bøger om fankultur heriblandt *Mellan karneval och huliganism – en antologi om supporterkultur* samt *Vålden och glädjen. En debattbok om huliganer och glada supportrar*.

Tom Carstensen er journalist på Danmarks Radio. Han har i en årrække beskæftiget sig med den uofficielle danske fanscene og har skrevet en lang række artikler om emnet. I 2004 fulgte han gruppen Southside United fra Brøndby på tæt hold og skrev bl.a. en reportageserie til fodboldmagasinet Forza. Han har siden holdt tæt kontakt til miljøet. Han har desuden været i Bosnien og London for at lave reportager og interviews med casuals fra Mostar og Sarajevo og Tottenham og Chelsea.

Anders Green, Sverige, er FL i kriminologi. Han har forsket i hooliganisme fra et myndighedsperspektiv og gennemført observationer i forbindelse med fodboldkampe samt foretaget interview med politifolk og klubbers sikkerhedsansvarlige. Sammen med en litteraturgennemgang danner disse observationer og interview grundlaget for Greens licentiaafhandling *Fotboll och huliganism. Utveckling, problem och åtgärdsarbete i England och Skandinavien*.

Jonas Havelund er ansat som akademisk medarbejder ved Institut for Idræt, Aarhus Universitet, Danmark. Han har i forbindelse med tidligere projekter foretaget observationer af forholdet mellem politi og fodboldfans. Han er bl.a. medforfatter til *Forebyggelse af fodboldoptøjer et litteraturstudie*.

Arve Hjelseth er dr.polit i sociologi (2006) fra Universitetet i Bergen, Norge. Hans doktorafhandling analyserer, hvordan norske fodboldfans forholder sig til kommercialiseringen af fodbold. Hjelseth er førsteamanuensis i idrætssociologi ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap, Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet (NTNU).

Lise Joern er ph.d.-stipendiat ved Institut for Idræt, Aarhus Universitet, Danmark. I forbindelse med sit projekt, som omhandler fodboldfans og vold, har hun både interviewet og fulgt danske hooligans. Hun er forfatter til bogen *Homo Fanaticus – passionerede fodboldsupportere*.

Kristian Rasmussen er ansat som videnskabelig assistent ved Institut for Idræt, Aarhus Universitet, Danmark. Han har i forbindelse med tidligere projekter både interviewet og foretaget observationer af danske hooligans. Han har desuden fulgt politiets håndtering af fodboldfans i Danmark. Han er bl.a. medforfatter til *Forebyggelse af fodboldoptøjer et litteraturstudie*.